

Àngel Aguilar Ribé, una memòria de l'antic Viladrau

OSCAR FARRERONS VIDAL

Àngel Aguilar Ribé, a living memory of the old Viladrau

L'article parteix d'una llarga conversa-entrevista a l'Àngel Aguilar, viladrauenc de més de 95 anys, que va tenir lloc una tarda de finals de juliol de 2022. L'Àngel recorda el Viladrau d'abans de la Guerra Civil, i sobretot les feines i la vida de la postguerra a Viladrau. Es parla de la vida rural a la masoveria de l'ermita de l'Erola, del veïnat de les Paitides, de les tasques i quefers diaris, de la caça, els bolets, de festes tradicionals i inclús de futbol local. Hi ha la memòria oficial dels pobles, la que surt als llibres d'història, i la memòria oral, la que recorden els homes i les dones que varen viure aquella època com l'Àngel Aguilar. De l'entrevista de final de juliol, l'autor d'aquest article en guarda la gravació original de més d'hora i mitja de conversa.

Paraules clau: Àngel Aguilar, Viladrau, l'Erola, Esclops d'en Pau.

The article is based on a long conversation-interview with Àngel Aguilar, a 95-year-old resident of Viladrau, which took place one afternoon at the end of July 2022. Àngel remembers Viladrau before the Civil War, and especially the jobs and post-war life in Viladrau. He talked about rural life at the Erola hermitage farmhouse, the neighborhood of Les Paitides, the daily chores and works, the hunting, the mushrooms, the traditional festivals and even about the local football. There is the official memory of the towns, the one that appears in the history books, and the oral memory, the one that belongs to the men and women who lived at that time like Àngel Aguilar. From the interview at the end of July, the author of this article keeps the original recording of more than an hour and a half of conversation.

Keywords: Àngel Aguilar, Viladrau, l'Erola, Esclops d'en Pau.

L'EROLA DE VILADRAU

L'Àngel Aguilar Ribé va néixer a Viladrau (a la masoveria de l'Erola, annexa a l'ermita homònima) el 7 de juliol de 1927, fill de Josep Aguilar Arumí de Vic i Teresa Ribé Mir de Sant Sadurní d'Osomort. Els pares de l'Àngel varen arribar a Viladrau per treballar de masovers, primer a la Vila (al camí de Sant Marçal), i després Can Tunerada (el que avui es coneix com Can Capella, casa situada a l'entrada del poble). Després d'aquests dos masos la família (inclosos els avis) varen anar a viure i treballar a la masoveria de l'Erola. L'Àngel va ser el segon dels tres fills del matrimoni Aguilar-Ribé: Josep (1929), Àngel (1927) i Conxita (1924).

Des del seu naixement l'Àngel va viure a l'Erola. A la casa no hi havia electricitat ni aigua corrent, que anaven a buscar a la font de l'Erola, situada a l'inici del camí de Sant Segimon, a sud de la masoveria. La font de l'Erola avui és història, no en queda més que unes pedres, però l'Àngel recorda que hi brollava l'aigua, i que estava ombrejada per un gran pollancre. La família Aguilar Ribé va ser la darrera que va viure permanentment a la masoveria de l'Erola, s'hi van estar fins al 1953. La infantesa del protagonista de la nostra història va ser senzilla a l'entorn de l'ermita. Mentre la família vivia a l'Erola menjava patates, llegums i verdures, que ells mateixos conreaven a l'horta annexa a la masoveria, a la que accedien per la porta de ponent de la casa. Fangaven a ma i, algun cop, amb vaques. L'aigua per regar venia per un canal que captava de la riera de l'Erola, però els hi calia un permís signat de representats de la corporació municipal. Bevien aigua de la font i, de tant en tant, també llet d'un parell de cabres que la família tenia. De carn en menjaven poca.

Quan l'Àngel va complir 9 anys el van enviar a treballar, a guardar vaques a mas Miquel, casal situat a l'antic camí de Viladrau a Espinelves. Avui mas Miquel i Casadevall formen una única propietat privada, amb tot el perímetre vallat, però quan l'Àngel hi va anar a guardar vaques eren dos masos independents, i el camí passava per enmig d'ells dos. En cada un dels masos hi vivien vuit o nou persones, i tothom tenia la seva feina a fer. Casadevall encara ara manté l'aspecte original (tot i que en precari manteniment) però mas Miquel s'ha convertit en una luxosa segona residència.

Als anys 30 el pare de l'Àngel estava malalt, per això quan va esclatar la Guerra Civil va ser declarat "inútil" i es va estalviar lluitar en la contesa militar. Durant el conflicte armat, els milicians van robar la campana de l'ermita de l'Erola, i varen cremar l'altar (que era de fusta) i el retaule. L'Àngel no va veure la crema perquè el masover de Can Gat (gran propietat que inclou tot l'entorn de l'ermita) se'l va emportat a ell i a la seva germana

per evitar el dantesc espectacle.¹ El que si va veure l'Àngel és com el jovent de Viladrau, entre 16 i 18 anys, s'instruïa militarment amb fusells de fusta a l'era de l'Erola, a les ordres d'un escamot vingut des de Girona.

L'Àngel també recorda que a l'ermita hi havia exvots de cera: "una cama, un braç, etc... perquè la gent era molt creient en la Mare de Déu de l'Erola, a qui atribuïen tots de beneficis i que protegia de la verola". De totes maneres, tot el que contenia l'ermita també va ser cremat junt amb el retaule.

L'ermita de l'Erola. (Foto Rosa Pasaret, maig 2022).

Quan a l'any 1945 a l'Àngel li va tocar fer el servei militar, podia haver-se'n lliurat donat la malaltia del pare, però, tal i com va explicar al 2015: "un expedient administratiu mal resolt va fer que marxés al servei militar el 27 de març de 1945, durant un any i mig, a la Seu d'Urgell i més tard a Ribes de Freser. L'expedient de l'exclusió va arribar mig any més tard d'haver acabat el servei militar". El pare continuava malalt, i la seva mare treballava netejant roba, per poder sustentar l'economia familiar. A la situació precària de la família, si va afegir que el seu germà petit va morir de tifus l'any 1948.

¹ La imatge original de la Mare de Déu es va salvar de la crema perquè el masover de Can Gat, en Josep Salarich, la va amagar al bosc (Pagespetit, p. 269). Tot i així, la imatge actual de la Mare de Déu no és la original, perquè a l'amagar-la dins d'un castanyer es va fer malbé, i la que veiem ara és una reproducció feta després de la Guerra Civil.

CAN GARRUFÓ

Després de la mili, l'Àngel va treballar de majordom a Ripoll,² primer va anar sol, però després amb la mare i el pare fins l'any 1957, quan van tornar a Viladrau, instal·lant-se a can Garrufó³ (petit mas situat al veïnat de les Paitides, prop de l'històric casal de ca l'Herbolari). Marià Manent, al 1938, va definir poèticament el veïnat de les Paitides com: "una dotzena de casetes grises, aclofades entre els sembrats, amb olles blaves d'alfàbrega o herba de Sant Segimon a la finestra". El veïnat de les Paitides, emplaçat al sud-est del poble, situat a l'antic camí de Viladrau a Sant Marçal, és un seguit de cases construïdes majoritàriament al segle XVII, originàries de menestrals i carboners. De baix a dalt podem trobar les següents cases: can Janetó, ca l'Escloper, cal Lloser, can Barraca, can Toni (o can Cadiraire), can Balet, can Ferrer i can Puntet, can Garrufó, can Bacallà, can Pla, cal Gaudenci, can Rossell del Veïnat, a més de ca l'Herbolari presidint tot el conjunt de cases de les Paitides.

Can Garrufó a l'actualitat. (Foto O. Farrerons, agost 2022).

La vida de l'Àngel a les Paitides consistia a treballar de dia i cuidar el seu pare de nit, fins que va morir als 74 anys. La seva germana Conxita s'havia casat i anat a viure amb el seu marit a mas l'Estrany (situat a l'antic camí de Viladrau a Sant Sadurní d'Osomort). Foren els darrers masovers

² Possiblement a mas l'Auró.

³ Per això és que a vegades a l'Àngel també se'l coneix com l'Àngel Garrufó, i els més vells del poble també l'anomenen l'Àngel de l'Erola, rememorant el seu lloc de naixement.

de l'Estrany, i després varen anar a viure a Balenyà. Mort el pare, l'Àngel també va cuidar la seva mare, que va morir als 84 anys. Quan li preguntem a l'Àngel com es que no es va casar ens respon que tenia massa obligacions familiars, però que "no em penedeixo de res".

LA FEINA A VILADRAU DESPRÉS DE LA GUERRA

Com que l'Àngel va començar a treballar sent un infant, va anar poc a estudi, mai a l'escola de Viladrau. Va aprendre a escriure i a llegir als 9 anys a la casa de Can Gat, on hi havia refugiats per la Guerra Civil, amb nens, i allà s'aprenia un mica. L'Àngel ha treballat de manobra, de camioner, de pagès, de llenyataire, de pastor... Ha llaurat amb bous i vaques, i també amb tractor.

Va treballar de manobra a Can Gat,⁴ i també més tard pel constructor viladrauenc Àngel Rabat. Amb camió anava a buscar viandes a Vic per portar al poble, i també amb el camió feia viatges de les mines de Sant Marçal a Barcelona per transportar el mineral a les fàbriques de la capital: dos viatges diaris amb un horari de les 5h del matí a les 10h de la nit. Un altre dels recorreguts que feia sovint era de coll Formic a Girona per portar patates de la Calma a la ciutat de l'Onyar. També havia bastaixat farina de Vic fins a la plaça Major de Viladrau, per descarregar al forn de Sant Pere, i a l'antic forn de l'Estanc.⁵ Ens explica l'Àngel: "el forn de Sant Pere encara anava bé per descarregar, perquè abocaves els sacs de farina per aquell forat que tenien a la façana, però l'Estanc els havies de pujar a dalt, al primer pis, amb sacs que pesaven quasi cent quilos a l'esquena". L'Àngel ens explica que la feina era dura, perquè la càrrega i descàrrega del camió es feia a ma, tant si eren sacs de farina com troncs d'alzina.

A Viladrau es plantava sobretot patates, blat de moro i sègol. De blat també se'n plantava però funcionava molt pitjor que el sègol. A les hortes es plantava molta mongeta tendra, també tomàquet, que es collia al setembre. L'Àngel havia fet de pagès a mas Miquel amb el tractor. Per altres feines més específiques venien professionals que dominaven les tècniques de la feina a fer, com quan venia el que feia el paller, al qual ell ajudava.

També havia treballat de bosquerol en la tala de bosc, però no com ara amb serres mecàniques, sinó que era un ofici dur perquè explica l'Àngel "ho fèiem a cops de destrat, i quedàvem amb les mans plenes de butllofes i els braços trencats". Havia tallat bosc al sot de la Valls, a l'entorn de cal

4 En les obres que van tenir lloc a l'entorn de 1950 per tal d'ampliar i modificar el gran casal, obres que van ser projectades per l'arquitecte Josep Maria Pericas i Morros.

5 Situat a l'inici del carrer Arbúcies, avui convertit en un bar.

Mustatxo,⁶ o de Can Panella.⁷ Abans es tallava el bosc i s'hi feia carbonet i feixos, de manera que s'aprofitava tot del bosc, i estava net, "no com ara" lamenta l'Àngel, que hi ha molts incendis "perquè no es recull el sotabosc, i també perquè molts són provocats". De fet l'Àngel ens explica que abans ells a bosc cuinaven i feien carbó i mai hi havia incendis.

Quan li preguntem a l'Àngel com era i com es treballava al Viladrau dels anys 50 ens explica que "antigament hi vivia més gent a les masoveries que al poble". Les cases de pagès estaven habitades per famílies nombroses, amb avis i tiets, i tothom tenia la seva feina, ja que el camp "donava tota classe de vianda, mentre que ara els propietaris nous han plantat pins, i dels pins no en menges". El poble era més petit: "de Puigtorrat⁸ cap enllà no hi havia res. Al Pla⁹ sols hi havia tres o quatre torres". No existia ni el veïnat dels Vernets, ni el de les Planes, ni el del Prat de l'Orella.

L'Àngel es va jubilar als 65 anys; ara fa més de trenta que viu jubilat, a una planta baixa del carrer Arbúcies. Després de can Garrufó va viure en un pis de la Plaça Major, i després a un altre pis de darrera de l'Hostal de la Glòria, però ara ja fa molt temps que viu al carrer Arbúcies i diu que d'aquí no el trauran "més que amb els peus per davant", ja que no en vol saber res de geriàtrics ni residències per gent gran.

PASSATEMPS

L'Àngel no ha tingut massa ocasió de pensar en passatemps, perquè sempre estava treballant, però si que ens comenta que una de les coses que més li agradava era anar a collir bolets "però ara ja no hi puc anar, perquè les cames no em responen, i passo massa temps assegut". I quins bolets eren els que collies? li preguntem: "rossinyols, ous de reig, surenys (ceps), i també gírgoles de castanyer, que s'han de bullir força". La gírgola de castanyer (*Grifola frondosa*) és un bolet de gran tamany i pes, que pot arribar als 50 cm i assolir 10 kg, que era molt apreciat pels bosquerols del Montseny.

L'Àngel també ha estat caçador, de conills i llebres primer, i més tard de senglar. "Al principi no teníem gossos, i de senglars en veiem pocs, però al final vàrem tenir un gos, que va ser pagat per tota la colla. El vàrem anar a comprar a Vallforners". També havia caçat perdius "que costen molt

6 O cal Tatxo, al peu de la Peça de la Pubilla, a llevant del poble.

7 Per sota del turó de Mirambell.

8 Petit veïnat situat a uns 300 metres de la Plaça Major (a peu de l'antic camí a Sant Sadurní d'Osomort, avui passeig de les Farigoles).

9 El Pla de Montfalcó, carena situada al sud del nucli de Viladrau, amb esplèndides vistes al poble i a la vegada al Matagalls. Lloc on la burgesia barcelonina va construir, principalment, les primeres torres d'estiueig a Viladrau.

de caçar, sobretot per mi, que no tenia massa punteria" i tudons. Al gos sanglaner el van ensenyar entre tots com participar a la caça, però "el gos perdiguer costa molt més d'ensenyar". L'Àngel opina que "ara hi ha massa senglars, i cabirols, abans no n'hi havia cap de cabirol".

Els dies festius l'Àngel i la seva colla jugaven al Truc¹⁰ a can Pagès¹¹ o a la Cooperativa,¹² i qui perdia feia un "trago" al porró. A Viladrau també es jugava a cartes a l'antiga Cerveseria.¹³ Des que l'Àngel és jubilat juga a cartes o a dòmino al casal d'Avis "la Flor del Montseny", situat a l'edifici de Can Sià (al carrer Pare Claret). Tot i el seus 95 anys complerts, l'Àngel encara és un gran caminador. El que escriu aquest article el veu quasi cada dia tressar pel passeig de la Pietat, la carretera, i pels principals carrers del poble, descansant de tant en tant al banc de la rotonda o al banc de davant l'església.

A l'Àngel també li agradava participar als "Esclops d'en Pau", festa popular que a Viladrau s'ha celebrat sempre el Divendres Sant a la plaça Major. Al voltant d'una llarga taula de fusta, seguint el ritme de la cançó, es van passant uns grans tacs de fusta picant amb ganes. Cal estar atent al cas dels canvis de ritme per tal de no rebre una bona picada del tac del company. La cançó comença sempre amb la mateixa estrofa però va canviant, a vegades amb lletres picaresques. Les dues primeres estrofes dels Esclops d'en Pau, tal i com es canten a Viladrau són:

Els esclops d'en Pau,
fangaven Sant Joan
triava gram, triava gram,
Sant Pere li va al darrere
amb el trip i trip i trap. (2)

A Tarragona piquen pedra
a Cardona piquen sal,
la fortuna de les dones
és a sota el davantal.

Ens explica l'Àngel que els "Esclops d'en Pau" abans es cantaven "a la cantina de can Pagès, o a la Cerveseria".¹⁴

10 Joc de cartes en que cada jugador en té tres, i com explica l'Àngel "és un joc de mentides", en que es podia fer "truc" o "retruc". Si voleu saber-ne més podeu mirar a: www.retruc.net

11 Bodega i tenda de queviures del carrer Arbúcies nº 4. Avui can Pagès encara existeix al carrer Arbúcies nº 13 però sols com a tenda de queviures.

12 L'actual supermercat de la Plaça Major.

13 Situada a l'edifici número 16 de la Plaça Major, avui tot tancat.

14 La veritat és que costa d'imaginar de celebrar els Esclops d'en Pau en un local tancat, amb tot el soroll que s'hi arriba a fer.

I el futbol, li agrada al nostre protagonista?:

Al futbol, hi havia bastanta afició, perquè hi havia uns quants que eren bons i jugaven al Futbol Club de Viladrau, inclús un va jugar a Primera Divisió, l'Arqué, que a última hora va ser jugador del Mallorca. Però jo no soc futbol·ler, i d'ençà que els paguen tant, menos. No està bé que ara els paguin tant milions, però com que la vida es així no n'hem de fer gaire cabal.

Els Esclops d'en Pau. (Foto O. Farrerons, abril 2023).

ADDENDA

Aquesta article es basa en una entrevista que es va portar a terme una tarda ennuvolada de final de juliol a casa de l'Àngel Aguilar, al carrer Arbúcies de Viladrau. L'Àngel ens va rebre assentat al pedrís de davant de la casa, i vàrem entrar a l'edifici per la saleta. Malgrat els seus 95 anys, i la condició d'home més gran del poble, l'Àngel té una forta vitalitat, com ho demostra l'entrevista que va transcorre amigablement assentats a l'entorn d'una taula on estaven disposats mitja dotzena de llibres de Viladrau i el Montseny, regals de diferents anys de la Festa de la Vellesa que s'organitza al poble. D'aquesta entrevista es guarda una gravació de quasi hora i mitja. Posteriorment, i amb les nostres trobades amb l'Àngel pel poble, assegut al banc de can Sià, o a la rotonda, hem completat i respost als dubtes d'allò que no ens va quedar clar la tarda ennuvolada de juliol.

L'autor de l'article i Àngel Aguilar, a casa seva el dia 28 de juliol de 2022, quan va tenir lloc l'entrevista.
(Foto Rosa Pasaret, juliol 2022).

BIBLIOGRAFIA

- "Els Esclops d'en Pau" [en línia], *Ajuntament de Viladrau*, <https://www.viladrau.cat/ca/turisme/festes/els-esclops-den-pau>>, [Consulta: gener 2023].
- El Poble*. Revista informativa de l'Ajuntament de Viladrau, número 26 (2021), L'entrevista. Àngel Aguilar Ribé, p. 42-43.
- MANENT, Marià. (1975), *El vel de Maia*, Barcelona: Editorial Destino.
- PAGESPETIT, Lluís (2015), "L'Erola de Viladrau. Breu Història, una vivència i el trobador de la Mare de Déu", *Monografies del Montseny* 30, p. 265-274.
- TOLOSA, Ferran (2005), *Viladrau, un munt de noms i d'imatges*, Palma de Mallorca: Taller Gràfic Ramon.